

ראש השנה

תשפ"ז

גליון תרל"ח

תהלתו בקהל חסידים

דברי תורה, סיפורים ומשלים
מאת המנהל הר"ח ר' יצחק אהרן קליין שליט"א

תשובה

'תשובה' ר"ת ה'ללוהו ב'תקע שופר ה'ללוהו בנבל וכן ה'ללוהו ב'תף ו'מחול ה'ללוהו ב'מנים ו'עוגב ה'ללוהו ב'צלצלי ש'מע ה'ללוהו ב'צלצלי ת'רועה. (תהלים ק"ג) שרמו שגם התשובה שצריך לעשות צריכה להיות בשמחה.

(במדבר יהודה)

שופר

בתהלים (לב) 'שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו'. 'שומר פיו' ר"ת וס"ת 'שופר', ידידע מספיק שהשופר ממתיק הדינים מעל ישראל, וכן השתיקה יש בו סגולה זאת, כמ"ש חז"ל שומעים חרפתם ואינם משיבים, עליהם הכתוב אומר 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', ושבת היא זמן שתקיה כמ"ש בשבת ק"ג (בתוס' ד"ה 'שלא'), שרשב"י אמר לאמו שתקו שבת היום, וכיון שהשתקיה יש בו סגולה השופר אין צורך בתקיעה. (במדבר יהודה)

הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים וכו' רחם ארחמנו נאום ה'

איתא במפרשים שהוא לשון תימה, האם אפרים הוא בן יקר, (הלא ירבעם משבט אפרים עבד ע"ז והחטיא את ישראל), והאם הוא ילד שעשועים קטן, ולפי"ז קשה המשך הפסוק על רחם ארחמנו נאום ה'. וי"ל, כמו שהיה רגיל האמרי חיים זצ"ל לומר לאלו שהראה להם חביבות יתירה, שאין לו שום סיבה מיוחדת לאהוב אותם על כן זה אהבה שאינה תלויה בדבר ואינו בטלה לעולם, כי אם יש סיבה לאהבה אז בעת שתיעלם הסיבה תיעלם האהבה, אבל אם אין שום סיבה לאהבה א"כ היא תשאר לעולם ולא תיבטל. וזה שאמר הפסוק האם אפרים בן יקר או ילד שעשועים ולכן אין סיבה לאהבה יתירה שאני אוהב אותו, וא"כ רחם ארחמנו נאום ה' לעולם ועד. (במדבר יהודה)

ברכת לשנה טובה

כאשר עם בני ישראל מברכין זה את זה בליל ראש השנה 'לשנה טובה תכתב ותחתם' אזי דבר זה עולה לרצון לפניו יתברך וכביכול הקב"ה מסכים לעומתם ואומר בפני נכתב ובפני נחתם לטובה.

(דברי חיים ז"ע)

ובשם מהר"ש מבעלזא ז"ע הוסיף, ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו, כשהוא בבחינת המלך ברה"ע יענה אחר ברכותינו. בראש השנה כשמכריזין כולם המלך יענה אמן אחר ברכותינו זה לזה בשנה טובה ויסיכים עמנו לטובה.

(דברי נפתלי)

ראש השנה שחל בשבת

הגם שאין תוקעין בש"ק אבל השבת עצמה מומתקת הגבורות ומעורר רחמים ופועלת בשמים כמו תקיעת השופר כמו"ש שבתון זכרון תרועה שבשבת קודש נזכרים ונעשים כל עניני תקיעות שופר, והובא בשם הרה"ק מיערסולב ז"ע על התפילה שחיבר התנא רבי נחוניא בן הקנה (כדאיתא בסידור 'בית יעקב') אנה בכח שנחלק לשבעה חלקים והוא לכל ימי השבוע דהיינו יום ראשון צריך לכוון אב"ג ית"צ וביום ב' קר"ע שט"ן ובשב"ק שק"ו צ"ת והקשה איך אפשר שהכוונה על ש"ק הרי בש"ק לא שייך צעקה כמ"ש בשבת י"ב שבת היא מלועזק וכן נפסק באו"ח סי' רפ"ח דאין צועקים בשבת ומתירן שע"כ אומרים אח"כ יודע תעלומות שהקב"ה שומע לצעקתנו שבלב ויודע תעלומות אף שאינו נגלה ובכ"ז רפואה קרובה לבוא וא"כ ברה"ה שחל בשב"ק שומע ה' צעקתנו שבלב ויודע תעלומות הנסתרות ורפואה קרובה לבא כן יהי רצון ורמוז יש 'שנה מתוקה' גמטריא ר"ת ש'ועתנו קיבל ו'שמע צעקתנו יודע תעלומות.

(דברי נפתלי)

רמזים בפרשת העקדה

וישכם אברהם בבוקר – (קריאת התורה)

הטעמים הם מונח מונח פז, כי אברהם התעכב בשולחו את הגר ואת ישמעאל מביטו כי חס עליהם, ולעומת זאת בפסוק 'וישכם אברהם בבוקר' הטעמים הם קדמא ואזלא, ששם עשה אברהם מלאכתו בזריזות מפני ציווי ה' להעלות את בנו על המזבח ומסר נפשו לקיים דברי ה'.

את תחש ואת מעכה

בקריאת התורה ברה"ה גומרים הקריאה במילים אלו, לרמז 'תחש' ר"ת ת'קעו ח'ודש ש'ופר. 'מעכה' ר"ת מ'לוך ע'ל כ'ל ה'עולם. 'ואת מעכה' ר"ת ו'ודוי א'חר ת'פילה מ'געת ע'ד כ'סא ה'כבוד.

(בעש"ט ז"ע)

תפוח בדבש

המנהג לאכול ברה"ה תפוח בדבש, לרמז על עת רצון להיפקד עקרות כמו שהיה פקודת שירה רחל ו'חנה שזה ר"ת 'שופר', ו'תפוח' בגמטריא פ'רו רב'. ו'דבש' בגמטריא א'שה', ו'תפוח' עם 'דבש' בגמטריא ו'היית אך שמח'.

(אמרי נועם)

רמון

המנהג לאכול רמון לפי המדרש על הפסוק: 'כפלה הרמון רקתך' (שה"ש ד, ג). אמר ר"ש בן לקיש אפילו ריקנים שבך מלאים מצוות כרמון. ידוע מה שסיפר שם בן נח לאברהם (בסנהדרין ק"ח) שבתביבה היה זיקית שלא ידע נח מה מאכלה, ויום

אחד חתך רמון ונפל ממנו תולעת ואכלה הזיקית את התולעת וכך ידע מה מאכלה. לרמז שאף אם אנו בניך ח"ו רקובים ומתולעים מעבירות אעפ"כ יש תולעת לבריות כמו שהיה לרמון המתולע וזה ע"י תשובה ומעשים טובים.

יה"ר שירבו זכויותינו

להבין פירוש הבקשה, דהרי איך ירבו אם לא יעשה מצוות. אלא י"ל עפ"י מש"כ בזה"ק שאם הקב"ה רוצה ליזכות אדם מחשב לו המצוות שעתיד לעשות כאילו כבר עשה וזה יודע רק היודע מחשבות. והיות שאיתא במשנה אבות (פ"ד מ"ב) מצוה גוררת מצוה, א"כ יצרף לו ה' את המצוה שיגרוור זה המצוה. וכמ"ש 'בחודש השביעי באחד לחודש ראש השנה. ונשאלת השאלה מדוע אינו אומר בקיצור באחד לחודש השביעי. אלא לרמז שהקב"ה מחשיב לאדם ברה"ה את כל המצוות שיעשה בכל החודש הזה כדי ליזכותו ברה"ה. והוא בחודש השביעי כל המצוות שיעשה בחודש השביעי יחשיב לו ה' באחד לחודש.

(כ"ק מהר"ד מבעלזא ז"ע)

אגוז

כתב הרמ"א או"ח תקפ"ג: יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים שאגוז בגמטריא 'חט'. יש לומר הטעם עפ"י הפסוק: 'אל גנת אגוז' (שה"ש ו י"א), למה נמשלו ישראל לאגוז, מה אגוז אעפ"י שמתגלגל במקום טינופת אין תוכו נמאס, אף ישראל אעפ"י שמתגלגלים בין אומות העולם אין תוכו נמאס, ובתורה: אף ג'ם ז'את בהיותם בארץ אויביהם ר"ת 'אגוז', וכיון שרומז על הגליות אין זה סימן טוב לאכול ר"ה. (חת"ס בגליון על השו"ע או"ח סי' תקפ"ג סעי' ב)

שופר

שופר ר"ת ש'חוק פ'ינו ולשונונו ר'נה, ש"ע תקיעת שופר ממשיכים מן השמים שפע ושמחה, וכן ר"ת פקודת שירה רחל ו'חנה, והאותיות שקודם שופר הם עקרה, שעל מצות תקיעת שופר מסוגל להוושע בבנים וכן אריכות ימים המרומז בלשון חז"ל במשנה ברה"ה 'שופר מאריך' שמביא אריכות ימים ומשפיע עושר, כי 'תקע' בגמטריא ע'שר (570).

(עטרת ישועה)

תקיעה, שברים, תרועה

תקיעה ר"ת ת'פול ק'ומותך י'שכיבך ע'ל ה'אדמה. שברים ר"ת ש'אריך ב'ניך ר'בושך י'טלו מ'ימך. תרועה ר"ת ת'בואו ר'עוך וי'גמלו ע'ימך ה'חסד. תקיעה ר"ת ת'פתח ק'בר י'שאלוך ע'ל ה'שם. (נודע ביהודה)

הנהלת התלמוד תורה מברכת את התלמידים וההורים החשובים,
יחד עם שאר הקוראים הנאמנים וכלל בית ישראל בברכת
כתיבה וחתמה טובה און א גוט גבענטשטע און געזונטע יאהר

לשונות נשמת מרת ברכה איטה בת ר' זאב וולף ע"ה

שופר
מדוע תקנו חז"ל ב' ימים ר"ה. י"ל אם יהיה רק יום אחד ויחול ר"ה בשבת שאין תוקעים בו ישכח באותה שנה מצות תקיעת שופר.

(שמעתי) היום אתם יוצאים בחודש האביב

איתא בזה"ק, שע"י מצות אכילת מצה שמקיימים ישראל בפסח ניצולין בדין בראש השנה, ובדיוע שתיבת 'היום' מרמז על ראש השנה, כמו שפירש עה"פ אתם נצבים היום כולכם. וא"כ יש כאן רמז, 'היום' - זה ר"ה, 'אתם יוצאים' - זכאין בוכות חודש האביב אשר אכלו אז מצות. (דברי יחזקאל)

עלה אלוקים בתרועה

ידוע ששם 'אלוקים' מורה על מידת הדין, וכאן הרמז, 'עלה אלוקים', אם אתם רוצים לגרש את מידת הדין שיעלה ממכם - אז 'בתרועה' שיהיה ביניכם אהבה אחוה שלום ורעות, ואז יהיה ה' בקול שופר - מדת רחמים.

אתה זוכר את כל המפעל

וגם כל היצור לא נכחד מן

הקב"ה זוכר את כל מפעלות האדם וזכויותיו וצדקותיו, ואף אם אין מעשיו בשלמות. הסיבה לזה הוא, היצר המפריע. וזהו גם כל היצור - תכונות היצר שמנסה להתגבר על האדם, ודבר זה לא נכחד ממך, לכן גם אם עבודת ה' שלנו אינו בשלימות הראוי יהיה מקובלת לפניו. (דברי יואל ז"ע)

וחותם יד כל אדם בו

יש להבין, למה רק חתימה בספר הזכרונות ולא גם הכתיבה עצמה של מעשי בני אדם. וי"ל, כי ישראל מעוטרים במדת הענוה והשפלות ולא נחשב בעיניהם המעשים הטובים והם נמנעים מלכתוב אותם ורק ה' הידוע כליות ולב הוא אשר כתבם אולם החתימה צריך להיות ע"י האדם בעצמו. (עשרת ישווע ז"ע)

בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון

הנה באמת כל איש ישראל יש בו מעט טוב, וכמ"ש בעירובין ט, אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרמון, ובמס' חגיגה טו הובא, ר' מאיר רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק. ר' מאיר - רומז להקב"ה שהוא המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים, וזה מש"כ בע"י יח אלקא דמאיר עננו, כלומר הקב"ה המאיר את כל העולמות הוא יעננו, 'רמון מצא' - היינו ישראל שדומין לרמון שהם מלאים מצוות כרמון, 'תוכו אכל' - הקב"ה לוקח את הפנימיות שבכל איש ישראל שהוא בודאי טוב גם החוטא בודאי רוצה לעבוד את הש"ת וכל העבירות שעושה זה רק בחיצוניותו, וכמו ההסבר על 'כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, וקליפתו זרק' - הקב"ה משליך את העבירות שהם הקליפות והחיצוניות. וזה בר"ה 'כל באי עולם עוברים לפניו אבל באיזה פנים יכולים לעבור לפניו אחר שהוא יודע איך התנהגו בכל ימות השנה - כבני מרון - 'מרון' אותיות 'רמון', מכאן שהקב"ה מתנהג עם בריותיו בבחינת 'רמון מצא תוכו אכל וקליפתו זרק', שהקב"ה לוקח את התוך של כל יהודי שהוא טוב ביסודו ומשליך את הקליפות, ובכך זה יכולים להתקרב אליו ולעבור לפניו, וזהו שאומרים בתפילת אנא בכה, 'שועתינו קבל ושמע

צעקתינו' - תפלות של עם ישראל שמתפללים בימים האלו, ואם יקשה באיזה פנים אנו מבקשים זאת הרי כל אחד מכיר מצבו, לכן אומרים 'יודע תעולמות' הרי הקב"ה יודע הפנימיות הצפון ונעלם בלב כל אחד מישראל שהוא טוב וזה נותן לנו הכח

תקיעות בענוה

בעיר בעלזא היה נהוג שבראש השנה ויום הכיפורים לא התקיים שום מנין בעיר, חוץ מהמנין שבבית הכנסת של הרב, ומתנגדיו הלכו ואירגנו לעצמם מנין משלהם, ואף שכרו בעל תפילה והתנו עמו שמוכרח להתפלל ולתקוע. כמו הבעלזער רב, ואמנם כן נהג, ואף נכנס לתקיעת שופר כשפניו מכוסות עם הטלית כפי שנהג הגה"ק מבעלזא, ואמר למנצח ומן המיצר כהנוסח של הגה"ק, אולם כשלקח השופר בידו ורצה לתקוע לא הצליח, וניסה כמה פעמים ולא עלתה בידו עד שנענה ואמר, מה אתם חושבים, שאני הבעלזער רב, לא איני הבעלזער רב, ומיד הצליח לתקוע בשופר, הסיפור עבר מפה לאוזן, וכל בני העיר דיברו מזה עד שהגיעו הדברים לאזני הגה"ק מבעלזא ז"ע ואמר, שמפני שהחזיק עצמו בענוה ואמר שאינו בעלזער רב, לכן עלה בידו התקיעות (פניני החסידות)

אשרי העם יודעי תרועה.

מעשה ברבי זאב קיצס צוק"ל שהועידו רבו הבעש"ט להיות תוקע בשופר בראש השנה בבית מדרשו. התכונן ר' זאב למצוותו הכנה רבתי, טיהר את עצמו בסילודין, ירד וטבל, כשהוא מטמין בתוך סידורו את רשימת הכוונות והיהודים שלימדו הבעש"ט לכוון בשעה שהוא תוקע. עודנו במקוה העלים הבעש"ט בחשאי את הכוונות מסיודורו של ר' זאב, וכשחזר ועלה אל הדוכן לתקוע, לא מצאן, חיפש בכל מקום האפשרי ולא מצא, עד כי נבוכו עשתונותיו ולבו בקרבו נשבר מאוד. בלית ברירה תקע בלא הכוונות. אתרי התפילה קרא הבעש"ט, תקיעותיו של רבי זאב היום הזה בקעו רקיעים, ובפנותו אליו אמר, הכוונות והיהודים נמשלין למפתחות, יש והמפתח מתאים למנעול השער, ויש שאינו מתאים, אבל לב נשבר דומה לגרזן שבכוחו להבקיע כל שער וכל מחיצה שהיא.

(תלמידי הבעש"ט)

אשרי העם יודעי תרועה ד' באור פניו יהלכון

סיפר הגה"ק ר' שמחה בונם מפרשיסחא ז"ע מהגה"ק ר' יעקב משפטיסחא ז"ע שפעם נסע בספינה על הים בליל ראש השנה והיתה רוח סערה גדולה מאוד ועמדה הספינה להיטבע בים, והיה ממתין הרב הנ"ל ומצפה ומשתוקק מאוד שיאיר היום כדי שיוכל לתקוע תקיעת שופר, וכן הוה שתיכף כשהאיר היום לקח את השופר ותקע בו תקיעת שופר, ונח הים מזעפו, ואמר הרבי ר' בונם שהעולם היו סוברים שמשום זה היה מצפה שיאיר היום לתקוע בשופר כדי שתגין עליו המצוה, ובאמת לא כן, רק היה חושק ומצפה ומשתוקק לעשות עוד מצוה לפני פטירתו.

(אוצר ישראל)

אשרי העם יודעי תרועה

המגיד הק' ממעזריטש ז"ע לא היה הבעל תוקע בעצמו, אלא הרה"ק ר' מנחם מנדל מוויטעפסק ז"ע תקע והוא היה מקריא את התקיעות, ואף קודם הסתלקותו שהיה חולה ברגליו כמה שנים היה מקריא מחדר שלו, פעם אחת לא היה הרה"ק מוויטעפסק ממעזריטש על ראש השנה, וצויה המגיד הק' ממעזריטש להרה"ק מבראדיטשוב ז"ע שהוא יתקע במקומו והזמין את עצמו לידי כך, ותיכף כשקרא המגיד הק' לפניו תקיעה ראשונה ראה אורות גדולים והתעלף, נענה המגיד הק' ממעזריטש ואמר, לא ידענא מה היה לו והלא מענדל שלי רואה יותר ואינו מפחד כל כך, והוכרחו ליתן את התקיעות לאחר שלא יראה ולא יתפחד. (שבחי הבעש"ט)

אשרי העם יודעי תרועה

להתפלל ולבקש שישמע ויקבל את תפלתנו.

(אמרות טהורות)

תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב.

שמעתי מאבי מורי הי"ד צוק"ל בעל ה'מחנה אברהם' לבאר, כי הנה ידוע דבתקיעת שופר ישנם שני בחינות: האחד כדי לעורר ולהתעורר בתשובה,

כי שופר הוא מלשון 'שפרו מעשיכם' (ויק"ר כט ו), ועוד יש בשופר עיניים גבוהים וכוונות עמוקות וסודות נוראים תמונים בו, וזה כונת הכתוב, 'תקעו בחודש שופר' אע"פ שאין אתם יודעים הכוונות והסודות, אלא תקעו מפני שהקב"ה צוה ובכוונות

א מעשה

הרבה חסידים התייצבו לפני ה'קדושת לוי' ז"ע בשעה שחיפש בעל תוקע שיתקע בראש השנה בבית מדרשו, וכי מי לא חפץ לזכות בכך להיות בעל תוקע בהיכל הרה"ק מבראדיטשוב ז"ע, התחיל הצדיק בוחן ובודק אותם ושואל את כל אחד ואחד על כוונות שהוא יודע לכוון בעת התקיעות, כולם גילו את בקיאותם ומיטב ידיעותיהם 'באותיות הקטנות' של ספרי הקבלה, בכוונות ויחודים שונים, אך הצדיק אינו שבע רצון מהם, לבסוף פנה הצדיק אל יהודי פשוט אחד שעמד לו בפניה נידחת אשר לא היתה בו העזה כלל להתערב בשיחה הנעלית, והצדיק שואל אותו, נו, מה אתה יכול לכוון בעת התקיעות האיש החל מגמגם יהודי פשוט אנכי, יש לי ארבעה בנות שהגיעו לפרקן ואין לי פרוטה אחת לנדוניה, בהגיע תור התקיעות אלו הם כוונתי, רבנו של עולם, עשיתי את רצונך ותקעתי לפניך בשופר, אנא עשה נא גם אתה את רצוני ושלח לי זיווגים הגונים עבור בנותי, ה'קדושת לוי' נתפעל מאוד מדבריו, והכריז ואמר בעל תוקע כזה אני מחפש.

(ליקוטי ישרים)

אשרי העם יודעי תרועה

בימי עלומיו של הרה"ק ר' יצחק מווארקא ז"ע נתחנך אצל הרה"ק ר' דוד מלעלוב ז"ע, ובכל פעם שנסע הרה"ק מלעלוב לובלינה היה לוקח עמו את הנער, פעם אחד נתאחר החוזה להיכנס בראש השנה לבית המדרש לתקיעת שופר, והלך הרה"ק מלעלוב להדרו פנימה לדעת מה זה ועל מה זה נתאחר לבוא כל כך, כשנכנסו לחדר הרה"ק מלובלין ושאלו לסיבת האיחור, השיבו החוזה כי הוא רואה בשמים קיטרוג גדול על ישראל, ויחרדו שניהם חרדה גדולה, בתוך כך ראה החוזה את הילד שנכנס עם הרה"ק מלעלוב, ושאלו, מי זה העלם, והשיבו הרה"ק מלעלוב שזהו היתום שהוא מגדל בביתו, פנה הרה"ק מלובלין אל הילד ושאלו אם הוא יודע ללמוד, ובאיזה ענין הוא לומד עכשיו, השיבו שהוא לומד עכשיו לתלות עדות, שאלו החוזה, האם חידשת דבר מה בענין זה, והשיבו שהוקשה לו על הדין שקרוב פסול לעדות בין לזכות ובין לחובה דבשלמא לזכות אנו חושדים אותו שיעיד שקר בשביל לזכות את קרובו, אבל לחוב למה הוא פסול, אמנם תירצתי כך דחנה על העדים נאמר בתורה 'ועמדו שני האנשים' הדין שהעדים צריכים להיות לגורם אנושים, וזה שאלו להעיד על קרוב לחוב, אינו בגדר אנושי ולכן פסול לעדות, כששמע החוזה את הדברים, אמר, במליצה זו נמתקו עכשיו כל הדינים למעלה, כי אנחנו בנים למקום והקב"ה הוא אבינו ואין יכול לראות חס וחלילה חוב על בניו וקרוביו, ותיכף קם החוזה והלך לתקיעת שופר

אשרי העם יודעי תרועה

ה'חוזה מלובלין' ז"ע צוה פעם קודם ראש השנה שכל בעלי התקיעות יזכירו את עצמם לפניו, והרה"ק ר' בונם מפרשיסחא ז"ע אף שאף היה יכול לתקוע כלל ומעולם לא תקע הזכיר עצמו גם הוא לפני החוזה בין שאר בעלי התקיעות, והרה"ק מלובלין אמר, תקיעת שופר הוא חכמה, ור' בונם הוא חכם, ולכן יתקע ר' בונם, נכנס לפניו ר' בונם ביחידות, ולמד אותו החוזה את כוונות התקיעות, אחר כך אמר לו החוזה לקחת השופר ושלח בו, השיב לו ר' בונם, מעולם לא יכולתי לתקוע כלל, ואילו לו החוזה, מפני מה קיבלת על עצמך לתקוע, ור' בונם השיב לו, כן מצאנו במשה רבינו ע"ה שמקודם אמר לד' 'ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם', וכשהקב"ה השיבו 'מה תאמרו לבני ישראל אשר אחיה' חזר ואמר 'שלח נא ביד תשלח' וכמו כן אני רציתי לשמוע מה שהרבי

פשוטות כדי לעורר ולהתעורר בתשובה. וכמו דהוא עובדא אצל מרן החת"ס ז"ע שמינה לאחד שיהיה בעל תוקע אצלו, ואחרי שלמד ההלכות נגש למרן ז"ע ושאלו ילמדנו רבנו כונת התקיעות, והראה לו מרן החת"ס את דברי הגמ' [ר"ה טז], למה תוקעין בראש השנה, למה תוקעין 'רחמנא אמר תקעו'. וא"ל שזה כונת התקיעות.

בכסה ליום חגינו, 'בכסה' מלשון מכוסה פי' אפי' שבכסה ליום חגינו, שיש סודות כמוסים וכוונות נעלות בשופר, מ"מ צריך לתקוע מפני כי חק לישראל הוא, בגלל שהקב"ה צוה 'רחמנא אמר תקעו', ומה יהי עם הכוונות והסודות העליונים,

אויף שבת

אומר לבעל תקוע קודם התקיעות, ולבסוף לא תקע הוא אלא אחר.

ובשופר גדול יתקע

הרה"ק מקאצק זי"ע כיבד פעם את הרה"ק ר' יחיאל מאיר מגאסיטינין זי"ע שיהיה הבעל תקוע אצלו, תקע הרה"ק מגאסיטינין ובקושי ודוחק גדול עלו לו התקיעות, אחרי התפילה אמר לו הרה"ק מקאצק, 'ובשופר גדול יתקע' היינו אם אדם גדול יתקע בשופר, אזי גם אם 'קול דממה דקה ישמע', בכל זאת 'ומלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזו' (פדס"ד יוסף)

לקונה עבדיו בדין

יסופר שלהרה"ק מבראדיטשוב זי"ע היה פעם אחת בראש השנה עליית נשמה, וכשהעיר את עצמו סיפר את חזיונו, שעלה למרום וראה מקום משפט והוא אולם גדול אשר בו ידונו כלל ישראל, והשטן מתקרב ברוב חילו, הולכים במרוצה ומביאים חבילות חבילות מעבירות שונות, והחבילות מתרבות בכל רגע, ויבט הרב, והנה הוא בעצמו עומד להמליץ בעד כלל ישראל, וכמעט שאין ביכולתו לעמוד נגד המון מלאכים קטיגורים הנשענים על אשמות חבילי העבירות הנקבצים שם, וירא והנה בימינו פתח לגן עדן, מקום משכן האבות הקדושים והצדיקים, ובצד שמאל פתחו של גיהנום, אש בוער כתנור סיד, ראה שאין העת לעמוד בחיבוק ידים, ויהי בינתיים כאשר שבו המקטריים להביא עוד מהחבילות, ויירטפו החבילות הנאספות אחת ושתיים עד אשר כלם, ויזרקם לפתח הגיהנום, וישרפם בלהט האש הבוהק, ויהי כאשר שב השטן עם מחנהו, וירא כי יגע לריק ולשווא היתה עמלו כי סחורתו אשר שמר כל השנה כאישון עינו נגנב ממנו, ויזעק זעקה גדולה, ותיכף נתן עינו בהרב מבראדיטשוב שרק הוא היה הגנב הזריז, ויתפשוהו בבגדו, והוליכו לבית דין של מעלה לדונו, השטן תבע 'גנב כי ימצא'

ישבו לדין ופסקו כדינו של תורה 'שלם ישלם ואם אין ונמכר לו בגניבתו', והוחלט למכור את הרב מבראדיטשוב לעבד, ועל זה נעשה רעש גדול בעולמות העליונים, האבות הקדושים והצדיקים עזבו את מקומם בגן עדן, ובאו לקנותו ולפדותו, והשטן שזה רבות בשנים נתן עינו על הרב מבראדיטשוב, הרבה מוהר ומתן והפקיע את השער, וכמה שרצו האבות ליתן הוסיף השטן יותר ויותר מפני שרצה לזכות בהקנין הלו, או אז עמד הקב"ה בכבודו ובעצמו, והביא המחיר היותר גדול ואמר, 'לי הארץ ומלואה', ואני קונה אותה וזכה הקב"ה במקומו, ובני ישראל יצאו זכאים, והוסיף הרה"ק מבראדיטשוב ואמר, בזה פירשתי דברי הפייטן, 'לקונה עבדיו בדין', כדי 'לרחם עמו ביום דין'

(אוצרות הקדושת לוי)

לב נשבר

בבית מדרשו של הרה"ק רבי שלום מבעלזא עמדו בראש השנה שני אברכים ודברו ביניהם, ושלח הרה"ק את בנו שילך לשמוע מה שהם משוחחים, והלך הבן ועמד מאחוריהם ושמע שהם מסיחים זה לזה צורת נפשם האין יוכלו לעמוד לפני המלך להתפלל ביום קדוש כזה כשהם מלוכלכים בעוונות וחטאים ומכף רגל עד ראש אין בהם מתום. וחזר וסיפר זאת לאביו הק'. ואמר הרה"ק, הנה שני אברכים אלו ביטלו את הקיטרוג הגדול, שטענו המקטריים וכי מה גדלה מעלתם של בני ישראל, אם משום שהם נותנים צדקה הרי גם הגויים

הלא מי יודע לכון הכוונות והסודות יותר מהקב"ה בעצמו, 'משפט לאלקי יעקב', הקב"ה בעצמו יצרף כל הכוונות והסודות.

(הגרי"ש אונגר זצ"ל)

ראש השנה שחל בשבת

בפייט א' דר"ה שחל בשבת, 'בזכרון שופר אפתנו וכו' במגנת רעים בגנו אתרועעה', בני ישראל מאמינים

שגם ביו"ט של ר"ה שחל בשב"ק אע"פ שאין תוקעים בשופר אבל בשמים לא חסר זאת וכביכול השי"ת משלים זאת בעדינו והוא בעצמו תוקע כי לא שייך בשמים שמה יעבידנו ד"א ברשה"ר ואז בוודאי הם התקיעות המושלמות ביותר.

נותנים צדקה לעניים, וכן שאר עניינים טובים שישראל עושים, הלא גם הגויים עושים כך. והנה נכנס המלאך מיכאל ובידו לבבות נשברים 'צובראכענע אידישע הערצער'. ובזה רבו זכויותיהם של ישראל, כי הס"מ לא יכל להביא כזאת מאומות העולם, כי אינו בנמצא אצלם כלל.

(מאמר מורדכי)

לערבב את השטן

כשהרבי ר' העשיל היה ינוקא מצאו פעם אביו כשהוא אוכל לפני 'התקיעות', גער בו אביו ואמר לו היתכן לאכול לפני התקיעות. השיב הניק בחכמתו, אנו מחפשים כל הזמן תחבולות האין לבלב את השטן לבל יקטר ואף זהו כל ענין התקיעות, א"כ נפל ברעיוני גם איזה תחבולה האין לבלב את השטן כי בעת שיראה שאני אוכל, ילך מכאן כי יחשוב שאנחנו כבר אחרי התפילה והתקיעות ויושבים לאכול.

(אוצר הישן)

אין קיצבה

מספרים על הרה"ק רבי חיים מצאנז בעל ה'דברי חיים' שהלך לבקר את הרה"ק מדז'יקוב בחוליו, אמר לו הרה"ק מדז'יקוב התפלל עלי כי יש לי בנים לגדלם ענה לו הדברי חיים, אין לעשות כלום אם קוראים הולכים. אמר התפלל עלי כי יש לי תלמידים ואני צריך להחזיקם, שוב ענה אין שום עצה כאשר קוראים הולכים, וכל מה שניסה לומר ענה הדברי חיים, שלא יעזור לו כלום, ואז אמר הרה"ק מדז'יקוב, הרבי יודע כאשר מגיע יום ראש השנה בזמן ששרים "אין קצבה" כאשר אנו רוקדים להקב"ה איזה נחת רוח גדול נעשה בשמים עד שכל המלאכים והשרפים מצטרפים לרקידה, ומי יקדוד עתה אין קצבה להשי"ת, ומיד ביקש הדברי חיים את מעילו והלך למקוה ופעל לו ישועה.

(אוצרות צדיקי וגאוני הדורות)

לולי ראיתי לא האמנתי

דרכו בקדוש של הסבא משפולי (דער שפאלער זיידע) היתה להסתתר בראש השנה לפני התקיעות מכל אדם, ועשה שם בחדרו מה שעשה, ואיש לא ראה ולא ידע, פעם אחת היה אצלו על ימים הנוראים איש אחד מאנשי רייסין, והתגנב בלאט להביט מתוך הסדק לראות מה הוא עושה שם, והסבא לא הרגיש בדבר. ראה האיש כי הסבא נפל בפישוט ידים ורגלים על הארץ, כבה והתחנן ואמר, 'רבונו של עולם, מה אתה רוצה מעמך ישראל. באמונה. כי לולי ראיתי בעיני מצוות ומעשים טובים שבני ישראל מקיימים, לא הייתי מאמין שיוכלו בגלות המור והנמחר הזה לקיים אפילו מצוה אחת, וביחוד בעולם החשוך הזה, אשר השטן מורקד ביניהם, והתאוות כולן לגדל עיניהם, ואת הגיהנום ציירת ב'ראשית חכמה'. אילו היית עושה להיפך, הגיהנום נגד עיניהם, והתאוות מצויות באיזה ספר, אז אף יהודי אחד לא היה עושה חס ושלוש שום דבר רע. אחר כך קם והעביר ידו על עינו, נתלהב מאוד ונכנס לבית הכנסת והתחיל להקריא את התקיעות.

(סיפורי חסידים)

אף רוצח היה נהפך לרחמן

כ"ק האדמו"ר בעל 'שפע חיים' מצאנז קלויזנבורג זי"ע, סיפר מהרה"ק מבראדיטשוב זי"ע שבעברו פעם ברחוב שמע אשה אחת מאחלת לחברתה שנה טובה, והיא ענתה כנגדה מובטחני שהשנה תהא שנה טובה, כי בבית המדרש בשעת התפילה היו יללות כאלו, שאף לב האכזר של רוצח היה נהפך לרחמן. ובוודאי שאבינו

וזהו כוונת הפייטן בזכרון שופר אפתנו דהיינו כאשר חל ר"ה בשב"ק אזי הוא רק בזכרון אפתנו – ארצנו, דאז התקיעות רצויים ביותר מחמת שהשי"ת משלים התקיעות והטעם שהם רצויים ביותר כי במגנת רעים היינו בגן עדן העליון אתרועעה נעשה התרועות והתקיעות ושם בודאי עושיין הכל באופן היותר טוב. (מהר"א מבעלזא זי"ע)

כי אתה שומע קול שופר

בחתימת הזכרת שופרות תיקנו לומר, כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך. יש להבין, מה הפירוש כאן 'ואין דומה לך', הרי הרבה שומעים קול השופר וקול התרועה. ונראה עפ"י

מה שמושה רבינו אמר: האזינו השמים ותשמע הארץ. וישע"י הנביא אמר שמעו שמים והאזינו ארץ. כי 'שמיעה' פירושו לרחוק אליו, והאזינו' פירושו לקרוב אליו. ומושה רבינו שהי' קרוב לשמים אמר האזינו השמים והיה אז רחוק מן הארץ אמר ותשמע הארץ. אבל ישע"י הנביא היה קרוב יותר לארץ ורחוק מן השמים אמר שמעו שמים והאזינו ארץ. שופר מרמז על קול פשוט ארוך – זה צדיק, ותרועה מרמז על בעל תשובה שלבו נשבר על מעשיו. ודרך המלך לקרב הישרים ולהתרחק מאנשים שהתנהגו בעבר שלא כראוי כי אין המלך משתמש בכלים שבורים, אבל הקב"ה דווקא מאזין מקרוב לבעלי תשובה ושומע מרחוק אל הצדיקים, כמ"ש 'במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד'. ובוה אין אף מלך דומה לקב"ה, כמ"ש: 'לב נשבר ונדכה א' לא תבוה'. וכן: 'אל ישוב דך נכלם', שזה ר"ת שם ה', וכן 'אני אשכן את דכא'.

(הובא בפרי מגדים סי' תקצ"ב)

ראש השנה

סיפר הגה"ק הדברי חיים זי"ע, שצדיק אחד רצה לילך להתפלל בראש השנה וראה שכל החלונות בשמים סתומים והתומים, ושום שער אינו פתוח לתפילת ישראל, ולא רצה להתפלל כי מה יפעל עם תפילתו. בתוך כך ראה שנעשה סדק במסך המבדיל, ושאל, מה זאת. והשיבו לו שהבארדיטשווער זי"ע מכין עצמו לתקיעות והורחב הסדק יותר ויותר עד שנתבטל לגמרי עד שהגיע לתקיעות כבר הסיר המסך המבדיל לגמרי.

בשמחה

ר"ת מ'חוק ב'רחמיך ה'רבים ש'טרי חיובותינו, לרמוז כי ע"י השמחה אפשר לקרוע את גזר הדין. (ספה"ק)

והאלוקים ניסה את אברהם

בגמ' 'ראש השנה'.

אם תקום עלי מלחמה בואת אני בוטח

זאת בגמ' 408 – כמנין צום קול ממון. שאם תקום על האדם מלחמה מצד המקטרגים, אזי בואת, ע"י צום – תשובה, קול – תפלה, ממון – צדקה, אני בוטח להעביר הגזירה. (שם)

תפוח בדבש

מנהג ב"ה לאכול דבש, שהיא בגימטריא אב הרכמים, וכן 'דבשי ר"ת ש"ימה ד'מעתי ב'נאדך'.

עקידת יצחק

סוף פ' וירא אחרי הדברים האלה הנה ילדה מלכה וכו'. כתב רש"י הק' שאברהם הרהר לאמר אלו הקרבת בני איה הבטחת ארבה את זרעך, ומיד נתבשר שנולדה מלכה גם

היא וכו'. ויש להבין הרי עד עתה אברהם לא הרהר אחר מדותיו של ה', ולמה עכשיו הרהר. וכנראה שלכן הקריב איל לעולה לכפר על הרהור הלב אחרי העקדה.

הנה העקידה היה ביום הכיפורים ואינו רשאי להקריב קרבן יחיד אבל חז"ל אמרו שאם רבים יוצאים ממנו דינו כרבים. אבל לפי ההו"א של אברהם שישחוט

בנו לא יוצאים ממנו ולא היה קרבנו דוחה יוה"כ לולי שיה"כ אינו מצווה ועושה ועקידה היה מצווה ועושה ע"כ היה זריז ולא אחר מיו"כ אבל על הקרבת האיל לא הי' מצווה מפיו של הקב"ה ולא הי' ראוי להקריב קרבן יחיד ביו"כ עד שנפל בלבו עתה ישיא אשה לבנו ויצאו ממנו רבים וזכרים דמו וקרבת צבור דוחה יו"כ.

(התם סופר ז"ע)

באין מליץ יוש מול מגיד פשע

אם אדם רואה שאין עליו שום מליצה ישרה ח"ו, מה עצתו? מול, - יעמיד עצמו כביכול לנוכח פני ה', ויהיה מגיד פשע, יאמר ויתודה על כל פשעיו בינו לבין קונו ואז בודאי ה' יסלח לו ויכפר על עוונותיו.

(רבי מנחם נחום ממאקריב) תקיעת שופר

בעיר מסקווער היה דר רבי דוד מסקווער זצ"ל, והיה שם איזה רבינער מטעם הממשלה שהיה רחוק מירא שמים ובא ביום ר"ה אחר התפילה לאחל יומא טבא להרה"ק מסקווער ושאל אותו איך הצליחו התקיעות. ענה לו: לפעמים היה טוב ולפעמים היה פחות טוב, וקשה לתקוע. ענה לו הרבינער אצלי הצליחו התקיעות כחליל קל מאוד אמר לו הצ' אתה שומע לשמן כל השנה לכן הוא שומע לך בר"ה ואנו שמתקוטטים עימו כל השנה לכן מתקוטט עמנו בר"ה.

לקונה עבדיו בדין - לרחם עמו ביום דין

כאשר הגיע רבי אלימלך זי"ע לקטע זה נשא עינו למרום ואמר: רבש"ע, הרי מוזכר בקידושין כ. על הפסוק כי טוב לו עמך (דברים טו) עמך במאכל

עמך במשתה שלא יהי' האדון אוכל פת נקיה ונותן לעבדו פת קיבר או שותה יין ישן משובח ונותן לעבדו יין חדש וכו'. ולכן כל הקונה עבד קונה אדון לעצמו, רבש"ע קנית אותנו לעבדים (ויקרא כה) אתה חייב לרחם על עמך ביום דין כדי לקיים כי טוב לו עמך - עם בני ישראל.

כי שמע ה' לקול הנער כאשר הוא שם

פסוקים אלו אנו קוראים בראש השנה בתורה, ודרשו חז"ל (ר"ה טז): אין דנים את האדם אלא לפי מעשיו של אותו שעה, א"כ בקשתנו אנו שנתאספנו בביתכנסים להתפלל ולתקוע בשופר כמו שצוית בתורה א"כ תדון אותנו לפי מעשינו ואל תזכור לנו עוונות ראשונים וכתוב אותנו בספר החיים וגזירות טובות ישועות ונחמות.

תקיעת שופר

בר"ה איתא הטעם של תקיעת שופר כדי לעררב השטן ורש"י מבאר כשישמע השטן שישראל מחבבין את המצוות מסתמין דבריו. לכאורה אדרבא היה לו להתאמץ עוד יותר לקטרג על בני ישראל. אלא כיון שרואה שישראל מחבבין המצוות כלומר שעושים

תשובה מאהבה א"כ כל העוונות נהפכו למצוות וכמה שיזכיר יותר עבירות שעשו ייהפך זה למצוות רבות ולכן מפסיק לקטרג כי חושש שיגרום להם למצוות רבות.

(ההפלאה זי"ע)

דבר חכמה

ותערב לפניך עתירתינו כעולה וכקרבן

לכאורה קשה הרי עולה הוא ג"כ קרבן, וא"כ למה כתוב אותו בנפרד 'כעולה וכקרבן'?

אלא נראה לבאר הטעם שנקרא עולה הוא מפני שעולה לרצון לפני אדון כל, אך יש קרבתות שלא עלו לרצון כגון שנזבחו שלא לשמן וכד' אך מכיון שעלו לא ירדו, וכשרים הם, ולכן אנו מבקשים מהש"ת שאם לא זכינו שתערב לפניך תפלתנו 'כעולה' שהיא לרצון, לכהפ"ח שיהיה כ'קרבן' ויהא כשר וכיון שעלו שוב לא ירדו.

(מין בעל שבת הלוי זצוק"ל)

אשרי העם יודעי תרועה

אמר הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע לפני התקיעות, רבונו של עולם הלא אתה צוית לנו בתורתנו הקדושה רק איזה תיבות 'יום תרועה יהיה לכם' ועל אלו המליץ קצרות דרשו ולמדו חז"ל והמציאו שזהו הכוונה על תקיעה, שברים, תרועה. ומפני ספיקא נהגו ישראל לתקוע מאה קולות, ובב' ימים ראש השנה בכל מקום נמצא ב' מאות

סימנא מילתא

מה שנהגו להטביל תפוח בדבש

רמז לזה שיטת רבינו יונה (הובא ברא"ש פ"ו סי' לה) שטבע ותכונת הדבש להפך כל מה שנכנס לתוכו ואף "דבר אסור" לדבש. וזה סימנא טבא והוראה: שבר"ה קדושת היום מהפכת את כל חלקי הרע לטובה.

(שם משמואל)

עוד טעם: ידוע טבעו של התפוח שאחרי שמקלפים את קליפתו מתחיל צבעו להשחיר, אך יש עתה לזה לשמור על מראהו, למרוח דבש על הפרי והדבש בכח סגולתו הטבעית, שומר ומגין על צבעו,

וזה אנו רוצים לרמוז לקב"ה הרי עם ישראל נמשל לתפוח, רק עברנו הרבה צרות ויסורים, ולכן הושחרו גם פנינו במעשים לא טובים מחמת כל הטרדות, אך רבש"ע נא תמרחנו בדבש, ואך טוב וחסד ירדפוני, ואז תראה שאנו שומרים על מראנו ומשתדלים להיטיב את מעשינו.

(רבי אהרן טוסיג שליט"א)

ותשובה ותפילה וצדקה

למה נקט תשובה לפני צדקה וי"ל כי בב"ט: משמע שאם נותנים צדקה לעניים שאינם מהוגנים אין מקבילים שכר לכן צריכים להרבות בתשובה ותפילה שיזכו ליתן צדקה רק לעניים מהוגנים.

מזלא טבא וגדיא יאה

כסא דברכתא קדם החסיד המפואר, המנהל הדגול, ידיד רב לו בחינוך ילדי ישראל לתורה ולעבודה

הרה"ח רבי יצחק אהרן קליין שליט"א

לרגל השמחה במעונו

באירוסי הנכד בשעטומ"צ

ובלידת הנין בשעטומ"צ

יהא רעוא שיזכה וירוח רוב תענוג ונחת דקדושה מכל יוצאי חלציו ותלמידיו כבני לאורך ימים ושנים טובות מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

ה'תשס"ח ה'תשס"ח ה'תשס"ח

בבקרית רועה עדרו מעביר צאנו תחת שבתו כן תעביר ותספור נפש כל חי

יש להבין מה הדמיון בין שניהם. ויש לפרש כי יש הבדל בין אם הרועה צאן של אחד העם ולא צאן שלו ואז כשיצאו מן השורה או ינסו ללכת או לברוח

למקום אחר ואז יכה אותם במקלו. משא"כ אם רועה את 'צאנו' אז לא יכה אותם רק ירים את שבתו מעליהם ואינו מכה אותם. ולכן מבקשים מה' שרועה את בניו - צאנו שלו, שלא יתן להכות אותם אלא די אם יעביר תחת השבט מבלי להכותם.

לשובע ולא לרוון

בכל שנה קודם תקיעת שופר היה הצדיק רבי ישעי' מקראסטיר זי"ע עוסק בחלוקת מזונות לציבור שהתפללו בבית מדרשו, ואמר: הצדיקים עוסקים כעת ברוח דרוזין סודות וכוונות התקיעות ואני עוסק בלשובע ולא לרוון.

כי אתה הוא יוצרם ואתה יודע יצרם כי הם בשר ודם

יש להבין מה הכוונה לסגור בזה ולהמליץ טוב על עוברי עבירה? הנה יש הבדל גדול בין יצר הרע לבין בניו, היצר"ר אין לו שום דאגת פרנסה ואינו מתנסה בעניות שמעביר אדם על דעתו ואין עליו עול אשה וילדים ואין לו יצר המפריע לו בעבודתו ובשלוחותיו, ולכן עושה עבודתו במסירות, משא"כ האדם האדם הטרוד כל ימיו בעול הפרנסה וגידול צאצאיו וכאשר מתפנה קצת לעבודת ה' בא יצר"ר להפריעו בתחבולות שונות וזה אתה יוצרם את האדם ואתה יודע יצרם שבראת אותו, ולכן אין פלא שהאדם נכשל לפעמים.

(הצ' ר"נ מלאכוביץ זי"ע)

בבקרית רועה מעביר צאנו תחת שבתו

הדמיון הוא הוא כמו מי שמעשר את בהמותיו להקריב את העשירי לקרבן מעביר אותם בפתח צר ועל צאן העשירי עושה סימן אדום כדי לדעת שזה המעשר ואח"כ יוצאים כולם לדרכיהם וזה שעליו הסימן הוא קופץ ורץ כמו כולם כי אין הוא יודע סופו כן גם אנו לא יודעים מה דנו אותנו ואיזה סימן עשו עלינו לכן צריך להתעורר ולהתפלל קרע רוע גור דיננו.

(רבי ישראל סלנטר זי"ע)

שלוש עשרה מדות של רחמים

במס' ר"ה יז: ויעבור ה' על פניו ויקרא. א"ר יוחנן מלמד שהקב"ה נתעטף כשליח ציבור והראהו למשה ואמר לו כל זמן שישראל יעשו לפני כסדר הזה אני מוחל להם. וקשה להבין שהרי אנו רואים כמה פעמים שאנו אומרים י"ג מדות ואין אנו נענים, ואמרו הגאונים כי הכוונה של המילים יעשו לפני כסדר הזה כלומר שילמדו לעשות המדות האלו שיהיו רחום וחנון וכן כל שאר המדות, ולא קאי על עטיפת הטלית.

(ראשית חכמה שער הענוה)